

WPŁYW TEMPERATURY NA MODUŁ SZTYWNOŚCI MIESZANKI ASFALTU LANEGO

Streszczenie

W artykule omówiony został wpływ temperatury na wybrane właściwości mieszanki asfaltu lanego: moduł sztywności i trwałość zmęczeniową. Na podstawie przeprowadzonych badań laboratoryjnych wyznaczono moduł sztywności mieszanki asfaltu lanego w trzech temperaturach charakterystycznych. Uzyskane wyniki porównano z innymi mieszankami mineralno-asfaltowymi.

WSTĘP

Asfalt lany jest mieszanką mineralno-asfaltową przeznaczoną do wykonywania nawierzchni dla ruchu kołowego oraz pieszego. Zasadniczą zaletą tej mieszanki jest jej samozagęszczalność i szczelność, dzięki czemu znajduje zastosowanie w nowych nawierzchniach (szczególnie na obiektach mostowych), jak i w nawierzchniach remontowanych. Od kilku lat w budowlę się w nawierzchnię nową generację mieszanek asfaltu lanego – tak zwany asfalt twardolany. Jest to mieszanka układana maszynowo, o nieco innym składzie i właściwościach niż mieszanka poprzedniej generacji, która była w budowlę ręcznie. W artykule opisano przebieg badań mieszanki asfaltu lanego służących wyznaczeniu jej cech fizycznych i wytrzymałościowych oraz związanych z trwałością zmęczeniową. Znajomość tych cech umożliwia lepsze odzwierciedlenie cech nawierzchni w modelach obliczeniowych stosowanych w projektach nowych i wzmacnianych istniejących nawierzchni drogowych.

1. CHARAKTERYSTYKA MIESZANKI ASFALTU LANEGO

Asfalt lany jest mieszanką typu betonowego, której skład dobiera się m.in. ze względu na ograniczenie wolnej przestrzeni. W praktyce zawartość wolnych przestrzeni zawiera się w przedziale 0-1,5%. Asfalt lany zawiera więcej lepiszcza niż inne mieszanki mineralno-asfaltowe (typowa wagowa zawartość lepiszcza w asfalcie lanym wynosi 6,5-8%). Taki skład asfaltu lanego gwarantuje dużą szczelność, urabialność i samozagęszczalność mieszanki. Trwałość zmęczeniowa warstw asfaltowych jest zależna od zawartości asfaltu i wolnych przestrzeni. Ze względu na dużą zawartość asfaltu i małą zawartość wolnych przestrzeni w mieszance mineralno-asfaltowej, asfalt lany ma dużą trwałość zmęczeniową, większą niż inne mieszanki mineralno-asfaltowe.

2. METODA I PRZEBIEG BADANIA MIESZANKI ASFALTU LANEGO

2.1. Cel badań

Współczesne nawierzchnie obciążone obciążonych ruchem ciężkim i bardzo ciężkim wymagają przeprowadzenia badań zmęczeniowych i wyznaczenia charakterystyk niezbędnych do analitycznego wyznaczenia trwałości zmęczeniowej na etapie projektowania. Wykonanie obliczeń nawierzchni wymaga zastosowania metody mechanistycznej lub mechanistyczno-empirycznej. Stosuje się model półprzestrzeni warstwowej obciążonej kołem pojazdu o

określonym nacisku, ciśnieniu kontaktowym i powierzchni oddziaływania na nawierzchnię. W najnowszych polskich wytycznych projektowania nawierzchni drogowych dla nawierzchni asfaltowych należy przyjmować nacisk koła o wartości 50 kN, ciśnienie kontaktowe o wartości 0,85 MPa i zastępczą powierzchnię styku koła z nawierzchnią o polu 0,00588 m². Modelowanie poszczególnych warstw konstrukcyjnych nawierzchni wymaga podania grubości warstwy, modułu sztywności wyznaczonego dla zadanej temperatury odniesienia oraz współczynnika Poissona. Na podstawie obliczonych z modelu wartości odkształceń poziomych warstw asfaltowych (przede wszystkim najniższej leżącej warstwy asfaltowej) z kryterium zmęczeniowego oblicza się liczbę powtórzeń obciążenia do wystąpienia dopuszczalnej szkody zmęczeniowej. Trwałość zmęczeniowa w kryteriach zmęczeniowych jest uzależniona od poziomu odkształceń rozciągających na spodzie warstw asfaltowych, zawartości lepiszcza i wolnych przestrzeni w mieszance mineralno-asfaltowej. Zwiększanie zawartości lepiszcza i towarzyszące temu zmniejszanie zawartości wolnych przestrzeni zwiększa obliczeniową trwałość zmęczeniową nawierzchni. Dla obliczenia trwałości zmęczeniowej z wystarczającą dokładnością wystarcza przeprowadzenie obliczeń dla jednej temperatury równoważnej (obecnie 13 °C dla nawierzchni podatnej i 15 °C dla nawierzchni półsztywnej [1]), jednak dokładniej można ją obliczyć dla temperatur charakterystycznych dla sezonu jesiennego i wiosennego, zimowego i letniego, stąd badania zmęczeniowe prowadzi się albo w jednej temperaturze odniesienia, albo w trzech temperaturach charakterystycznych dla poszczególnych sezonów klimatycznych w Polsce.

2.2. Przebieg badań modułu sztywności

W celu wykonania badań przygotowano mieszankę asfaltu lanego o następującym składzie:

- kruszywo naturalne o uziarnieniu 0-11 mm,
- polimeroasfalt drogowy 25/55-60 – zawartość w MMA 7,1% m/m,
- zawartość wolnych przestrzeni 0,5 %.

Do wykonania badań modułu sztywności MMA wg metody IT-CY przygotowano próbki walcowe o wymiarach podanych w tabeli 1. Aparaturę do badań pokazano na rysunku 1.

Po wymaganym sezonowaniu próbki poddano badaniom modułu sztywności wg procedury podanej w normie [2], w temperaturze 5, 10 i 20 °C. Zadawano obciążenie impulsowe 20 N o przyroście 120±4 ms i długości cyklu 3 s. Oprogramowanie aparatury badawczej dobierało wielkość impulsu na podstawie wstępnych 10 cykli. Następnie każda próbka była poddawana 5 impulsom siły. Czujniki przyłożone do pobocznic próbki w środku długości tworzącej mierzyły odkształcenia powstające w czasie jej obciążenia.

Tab. 1. Wymiary próbek do badania modułu sztywności

Oznaczenie próbki	Wymiar	Wynik [mm]				Średnia [mm]
		1	2	3	4	
1	wysokość	78,0	77,8	76,0	76,8	77,2
	średnica	101,4	101,5	101,6	101,6	101,5
2	wysokość	77,9	78,0	77,1	77,0	77,5
	średnica	101,6	101,6	101,6	101,6	101,6
3	wysokość	76,1	76,8	76,6	75,3	76,2
	średnica	101,6	101,8	101,6	101,7	101,7

Wartość modułu sztywności została wyznaczona na podstawie równania (1):

$$S_m = \frac{F \times (0,27 + \nu)}{z \times h} \quad (1)$$

w którym:

S_m – moduł sztywności, MPa

F – wartość pionowo działającego obciążenia próbki, N

ν – wartość współczynnika Poissona

z – amplituda deformacji poziomej podczas cyklu obciążenia, mm

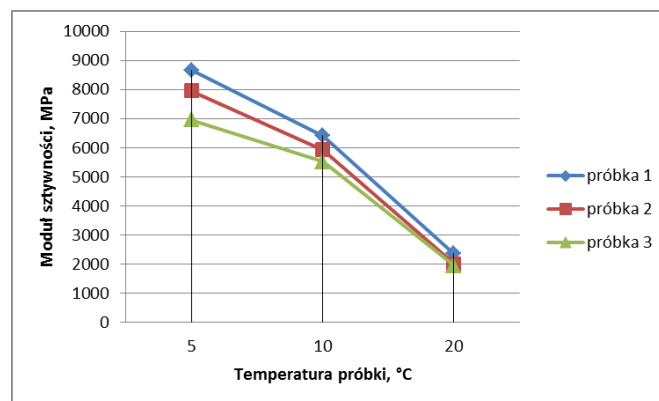
h – średnia średnica próbki, mm.

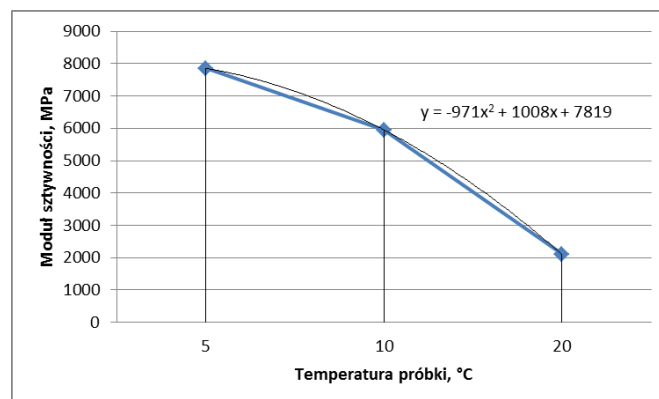
Rys. 1. Aparatura do badania modułu sztywności metodą IT-CY.

W celu stwierdzenia, czy zmiana modułu sztywności zachodzi w proporcjonalnie do zmian temperatury mieszanki sporządzono wykres zależności modułu sztywności od temperatury badania każdej próbki (rysunek 2) oraz wykres zbiorczy dla średnich wartości modułu sztywności próbek w wyżej wymienionych temperaturach badania (rysunek 3). Obliczenia wartości modułu sztywności w innej temperaturze odniesienia umożliwia uwzględnienie dokładnej wartości modułu w modelu obliczeniowym tworzonym na potrzeby projektowania lub analiz nawierzchni, na przykład przy analizie wariantowej: nawierzchnia podatna lub nawierzchnia półsztywna. W

takim przypadku należy uwzględnić różne temperatury równoważne.

Rys. 2. Wykres wartości modułów sztywności w zależności od temperatury.

Rys. 3. Wykres wartości uśrednionych modułów sztywności w zależności od temperatury.

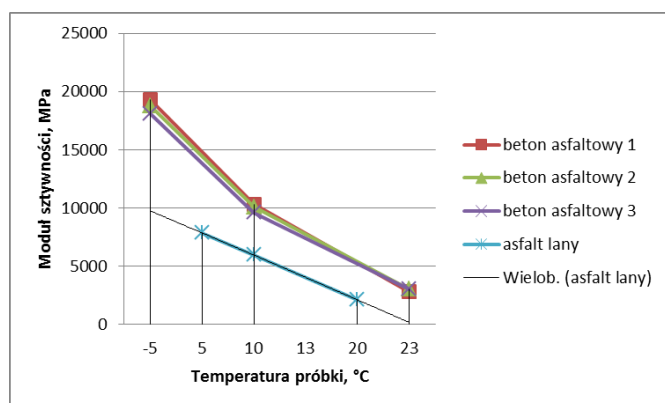
W celu umożliwienia predykcji modułu sztywności w innych temperaturach, niż temperatury mieszanki w czasie przeprowadzonych badań, wyznaczono linię trendu wartości modułu sztywności oraz podano równanie tej linii (rysunek 3).

Jak widać z rysunku 3 wartość modułu sztywności asfaltu laneo nie pozostaje w liniowej zależności od temperatury. Intensywność zmniejszania się wartości modułu sztywności jest większa w zakresie temperatur 10-20 °C, niż w zakresie 5-10 °C. Jest to istotne ze względu na częste stosowanie mieszanki asfaltu lennego na szybko nagrzewających się, jak i szybko stygnących pomostach stalowych obiektów mostowych. Zmiana sztywności warstwy asfaltu laneo wywołuje zmianę sztywności całej nawierzchni.

Wyniki badań pokazują także odmienną charakterystykę wrażliwości mieszanki asfaltu laneo niż innych mieszanek mineralno-asfaltowych. Na rysunku 4 pokazano zmienność zbadanego modułu sztywności asfaltu laneo w stosunku do innych mieszanek. Dane dla innych mieszanek zaczerpnięto z publikacji [3].

Tab. 2. Wartości modułu sztywności mieszanki asfaltu laneo

Nr próbki	Temperatura badania i wartość modułu sztywności								
	5 °C			10 °C			20 °C		
	Oś X	Oś Y	średnia	Oś X	Oś Y	średnia	Oś X	Oś Y	średnia
1	8723	8592	8658	6414	6404	6409	2310	2411	2361
2	8327	7567	7947	6171	5672	5922	2101	1919	2010
3	7436	6489	6962	5749	5294	5521	2014	1871	1942
Średnia wartość modułu sztywności, MPa	7856			5951			2104		

Rys.4. Wykres wartości modułów sztywności w zależności od temperatury różnych mieszanek mineralno-asfaltowych.

3. PODSUMOWANIE

W literaturze dotyczącej właściwości mieszanek mineralno-asfaltowych nie ma wyników badań modułu sztywności asfaltu lanego, gdyż ta mieszanka uważana jest za bardzo odporną na zmęczenie. Mieszanka ta jest w Polsce stosowana przede wszystkim do napraw nawierzchni, a w nawierzchniach obiektów mostowych stanowi zazwyczaj warstwę wyrównawczą/ochronną izolacji. Z tych powodów nie analizuje się nawierzchni z warstwą asfaltu lanego w aspekcie trwałości. Jednakże coraz szersza wiedza o pracy nawierzchni, nowe możliwości jej modelowania, a także coraz większa presja na zmniejszanie grubości nawierzchni (w tym także nawierzchni obiektów mostowych) powodują konieczność wykonywania obliczeń trwałości nawierzchni z warstwą asfaltu lanego. Nie można ich odpowiedzialnie przeprowadzić bez znajomości modułu sztywności asfaltu lanego.

Zaprezentowane w artykule wyniki badań wyjaśniają po części dobre właściwości asfaltu lanego w zakresie odporności na szkody zmęczeniowe. Mieszanka asfaltu lanego jest mniej sztywna niż mieszanki betonu asfaltowego, co ma szczególne znaczenie w zakresie niskich temperatur. Przy tym gradient usztywniania się mieszanki wraz ze spadkiem temperatury jest mniejszy niż w betonach asfaltowych, co chroni asfalt lany przed spękaniami niskotemperaturowymi. Wadą asfaltu lanego związaną z niskim modułem sztywności jest mniejsza odporność na deformacje trwałe niż betonu asfaltowego w wysokich temperaturach użytkowych.

Wyciągnięcie ostatecznych wniosków wymaga przeprowadzenia dodatkowych badań z inaczej skomponowanymi mieszankami asfaltu lanego (np. inny rodzaj lepiszcza, inny skład mieszanki). Otrzymane wówczas wyniki będą miały jeszcze szersze zastosowanie.

BIBLIOGRAFIA

1. Judycki J. i in., *Analizy i projektowanie konstrukcji nawierzchni podatnych i półsztywnych*. WKiŁ, Warszawa 2014.
2. PN-EN 12697-26:2005 Mieszanki mineralno-asfaltowe - Metody badań mieszanek mineralno-asfaltowych na gorąco - Część 26: Sztywność.
3. Katalog typowych konstrukcji nawierzchni podatnych i półsztywnych, GDDP, Warszawa 1997

THE INFLUENCE OF TEMPERATURE ON MASTIC ASPHALT STIFFNESS MODULUS

Abstract

Paper discusses the impact of temperature on the stiffness modulus of mastic asphalt mix. Author made investigation of stiffness modulus value in three characteristic temperatures: 5, 10 and 20 °C using IT-CY method. In result the mathematical formula for stiffness modulus prediction has been compiled.

Autor:

dr inż. **Lesław Bichajło** – Politechnika Rzeszowska, Zakład Dróg i Mostów, email: lbichajlo@prz.edu.pl